

MALTA

**QORTI CIVILI
PRIM' AWLA**

**ONOR. IMHALLEF
GIANNINO CARUANA DEMAJO**

Seduta tat-12 ta' Ottubru, 2004

Citazzjoni Numru. 2505/2000/1

John Mary Garnisi

Versus

Freeport Terminal (Malta) Limited u Oswald Caruana

Din il-kawża hija dwar incident fuq il-post tax-xogħol. Iċ-ċitazzjoni tgħid illi nhar il-Ħamis 19 ta' Awissu 1999, waqt illi l-attur, li huwa ħaddiem tax-xatt, kien qiegħed jaħdem fil-*Freeport*, f'Kalafrana, huwa wegġa' meta tgħaffeg taħt *container* li twaqqa' waqt li l-konvenut Oswald Caruana kien qiegħed iħaddem *rubber tyre gantry* u garrab danni, ukoll minħabba diżabilità permanenti li żzommu milli jkompli bix-xogħol tiegħu.

L-attur igħid illi l-incident seħħ bi ħtija tal-konvenuti weħedhom, jew ta' xi wieħed minnhom, iżda għalxejn sejħilhom biex jersqu għal-likwidazzjoni u l-ħlas tad-danni. Għalhekk fetaħ din il-kawża u qiegħed jitlob illi l-qorti:

1. tgħid illi l-konvenuti, jew xi wieħed minnhom, jaħtu għall-inċident u għandhom iwieġbu għad-danni li garrab l-attur;

2. tillikwida d-danni; u

3. tikkundanna lill-konvenuti, jew lil min minnhom jaħti, iħallsu lill-attur id-danni hekk likwidati, flimkien ma' l-ispejjeż, fosthom dawk ta' l-ittra interpellatorja tas-17 t'Ottubru 1999 u ta' l-ittra ufficjali tas-27 t'Ottubru 2000, u l-imgħaxijiet legali.

Is-soċjetà konvenuta *Freeport Terminal (Malta) Limited* ressqet dawn l-eċċezzjonijiet:

1. għandha ssir korrezzjoni fl-isem tas-soċjetà — din l-eċċezzjoni ngħatat għax l-isem tas-soċjetà konvenuta kien muri ħażin fuq iċ-ċitazzjoni; wara li b'dikriet tat-18 ta' Jannar 2001 saret il-korrezzjoni meħtieġa, ma hux meħtieġ li nqisu aktar din l-eċċezzjoni; u

2. is-soċjetà konvenuta ma taħtix għall-inċident u ma twegibx għad-danni, u għalhekk it-talbiet ta' l-attur safejn magħmula kontra tagħha għandhom jiġu miċħuda.

Il-konvenut l-ieħor, Oswald Caruana, għalkemm notifikat bl-atti, ma ressaqx eċċezzjonijiet.

L-inċident seħħ hekk:

L-attur, li hu ħaddiem tax-xatt, kien qiegħed fi *truck* li jiġbed il-*containers*, jistenna biex jitgħabba b'*container*. Dawn il-*containers* ikunu stivati wieħed fuq l-ieħor, sa erbgħa fuq xulxin, f'ħames filati. Biex jingarru l-*containers* jintrefgħu minn *rubber tyre gantry*. Dan huwa *crane* imdendel minn travi twal imqiegħda mimduda fuq par saqajn imbiegħda minn xulxin b'mod illi t-tul tat-travi huwa usa' mill-wisgħa tal-ħames fili ta' *containers* u jħalli wkoll spazju fejn mal-ġenb tal-*containers* igħaddi t-*truck* li jkun sejjer iġorr il-*container*. Is-saqajn tal-*gantry* jistrieħu fuq *rubber tyres* biex ikun jista' jimxi tul il-filati tal-*containers*. Il-*crane* jimxi wkoll minn fuq filata ta' *containers* għal oħra biex ikun jista' jilħaqhom kollha, u jitla' u jinżel biex jaqbad *container*, igħollih 'il fuq mill-*containers* l-oħra 'l hawn minnu, u, wara li jressqu sa fuq it-*truck*, inizzlu biex jitgħabba fuq it-*truck*. Dawn il-movimenti — tar-roti tal-*gantry*, u tal-*crane* 'l hawn u 'l hemm u 'l fuq u 'l isfel — huma kontrollati b'żewġ *joysticks* fil-kabina li qiegħda 'l fuq mit-travi mimduda li minnhom hu mdendel il-*crane*.

It-*truck* ta' l-attur kellu jitgħabba b' *container* li ma kienx fil-filata ta' ġewwa, *i.e.* l-aktar qrib ta' fejn kien it-*truck*. Għalhekk il-konvenut Caruana, li kien qiegħed iħaddem il-*gantry*, kellu, wara li jaqbad il-*container* bil-*crane*, igħollih biex iqabbżu l-filata ta' ġewwa, li kellha erba' *containers* stivati wieħed fuq l-ieħor, iressqu 'l ġewwa, lejn it-*truck*, u jniżżlu sa l-art.

Ġara iżda illi waqt li kienu qegħdin isiru dawn il-movimenti bil-*container* imdendel mal-*hoist*, dan laqat *container* ieħor fil-filata ta' ġewwa nett, dan l-aħħar *container* waqa', ġie fuq il-kabina tat-*truck* ta' l-attur, għaffiġha u korra lill-attur. Meta l-konvenut Caruana ra li laqat il-*container* ta' fuq il-filata ta' ġewwa, u li dan kien sejjer jegħleb għal fuq l-attur, istintivament imbotta l-*joystick* fuq barra biex il-*container* imdendel jerga' joħorġu 'l barra, 'il bogħod minn dak milqut, iżda kien għalxejn. Il-*joystick*, li, milli jidher, kien maqsum u msewwi bil-kolla u b' *tape*, reġa' nqasam f'id Caruana bil-vjolenza tal-mossa istintiva li għamel.

Sabiex il-qorti setgħet tasal għal konklużjoni dwar il-ħtija għal dan l-incident, aktar kienet utli għaliha x-xhieda miġbura waqt l-inkjesta tal-maġistrat milli x-xhieda li tressqet waqt is-smiġħ ta' din il-kawża. Fil-fatt, mix-xhieda ħarġu dawn il-fatti:

1. fis-soċjetà konvenuta dak iż-żmien ta' l-incident ma kienx hemm sistema ta' superviżjoni ta' kif jaħdmu l-*gantry operators*, biex ikun magħruf jekk il-*containers* kinux stivati sew; is-soċjetà konvenuta kienet tiddependi fuq l-*operators* stess biex jirrapportaw il-problemi;
2. sabiex il-*containers* ikunu stivati sew, għandha titħalla distanza biżżejjed bejniethom biex wieħed ma jolqotx lil ieħor jekk jixxengel waqt li jkun qiegħed jintrefa'; il-*gantry* wkoll għandu jitmexxa f'linja dritta biex iżomm distanza uniformi mil-filata ta' ġewwa; sabiex il-*gantry* jżomm din id-distanza hemm linji bojod ma' l-art illi l-*gantry* għandu jżomm magħhom.
3. ġara illi l-*gantry* ma mexiex ma' dawk il-linji u beda joqrob lejn il-filata ta' ġewwa; hekk id-distanza bejnu u l-filata ta' ġewwa bdiet tonqos u naqas ukoll l-ispazju ta' manuvra biex jitniżżel il-*container* bejn il-filata ta' ġewwa u s-sieq tal-*gantry*, fejn kien qiegħed jistenna t-*truck* ta' l-attur;

4. b'konsegwenza ta' hekk l-*operator* ma setax jara n-naħa ta' taħt tal-*container* li kien qiegħed iġorr, u ma setax jara li dak il-*container* kien qiegħed qrib wisq tal-filata ta' ġewwa, u ma ntebaħx li kien sejjer jolqtu;

5. fil-fatt il-*container* imdendel kien biss 5 centimetri (5cm) 'l bogħod mill-filata ta' ġewwa, u għalhekk jekk ixxengel waqt li qed jitniżżel seta' faċilment ħabat mal-*container* fuq dik il-filata għax ma kienx hemm *clearance* biżżejjed¹.

L-incident għalhekk seħħ (i) għax l-*operator*, il-konvenut Caruana, ma mexxiex il-*gantry* b'attenzjoni biżżejjed biex ma jħallihx jitbiegħed mil-linja li kellu jimxi magħha, u ma ntebaħx li fil-fatt kien tbiegħed minn dik il-linja; u (ii) għax is-soċjetà konvenuta ma kellhiex sistema ta' sorveljanza biex żbalji bħal dawk li ħa l-konvenut jinkixfu qabel ma ssir ħsara, għalkemm l-operazzjoni ta' tagħbija u ħatt ta' *containers* minn dak l-għoli b'nies jistennew taħthom hija, min natura tagħha, ta' perikolu.

Fil-fehma tal-qorti, għalhekk, il-ħtija kienet kemm ta' l-attur kif ukoll tas-soċjetà konvenuta.

Il-qorti wkoll hija tal-fehma illi ma għandhiex tagħti wisq importanza lill-episodju tal-*joystick* maqsuma. Ukoll jekk kienet maqsuma u msewwija qabel l-incident — ħaġa li ma kellhiex tkun — dan il-fatt ma ikkontribwixxa xejn għall-incident: sa ma seħħ l-incident Caruana kien qiegħed jaħdem sew bil-*joystick* tant li lanqas intebaħ li kienet miksur, u kien biss wara li laqat il-*container* li kissirha bil-vjolenza tal-mossa li għamel.

Ngħaddu issa għal-likwidazzjoni tad-danni.

Il-Kirurgu Frederick Zammit Maempel, espert maħtur *ex parte* mill-attur, irrelata illi minħabba l-incident l-attur ġarrab debilità permanenti ta' tnax fil-mija (12%)². Waqt is-seduta tat-18 ta' Frar 2003 il-konvenuti qalu illi joqogħdu fuq din il-konklużjoni³.

Madankollu, kif sewwa qal l-attur fin-nota ta' osservazzjonijiet tiegħu, id-danni ma jingħatawx bħala kumpens għad-debilità medika *ut sic* iżda għat-telf — kemm *damnum emergens* kif ukoll *lucrum cessans* — li l-

¹ Ara r-relazzjoni ta' l-A.I.~. Richard Aquilina, *foll. 63 et seq.*

² *Foll. 19 et seqq.*

³ *Fol. 60.*

attur iġarrab minħabba f'hekk. Fil-każ tallum huwa relevanti illi lill-attur intemmlu x-xogħol b'seħħ mill-1 ta' Diċembru 2000 minħabba l-istat ta' saħħtu b'konsegwenza ta' l-incident⁴, u illi, x'aktarx ukoll minħabba l-età tiegħu — kellu ħamsa u ħamsin (55) sena meta korra — baqa' ma sabx xogħol ieħor u llum għadu bla xogħol.

Għalkemm ma taqbilx ma' l-attur illi dan ifisser illi effettivament għandu inkapaċità ta' mija fil-mija (100%), għax ma huwiex għalkollox bla setgħa li jaħdem, il-qorti taqbel illi fil-fatt, meta tqis il-fatturi kollha relevanti, il-kapaċità ta' l-attur li jaħdem naqset b'aktar minn tnax fil-mija (12%).

Wara li qieset id-debilità medika ta' l-attur u l-fatt illi, kemm minħabba l-età tiegħu kif ukoll minħabba l-istat ta' saħħtu, ikun iebes ħafna għalih li jsib xogħol li jgħodd għalih, il-qorti hija tal-fehma illi l-kapaċità ta' l-attur li jaħdem naqset b'ħamsa u sebgħin fil-mija (75%).

Rajna li l-attur kellu ħamsa u ħamsin (55) sena meta korra ħames snin ilu, u għalhekk *multiplier* xieraq ikun ta' ħames (5) snin, aktar u aktar meta tqis illi l-attur effettivament tilef id-dħul ta' dawn l-aħħar ħames snin u għalhekk, kif sewwa osserva l-attur, dan it-telf aktar għandu minn *damnum emergens* milli *lucrum cessans*.

Id-dħul medju tal-ħaddiema tax-xatt f'dawn is-snin kien qrib l-għoxrin elf lira (Lm20,000) fis-sena⁵, u għalhekk it-telf f'ħames snin ikun ta' mitt elef lira (Lm100,000). Rajna illi d-debilità ta' l-attur hija ta' ħamsa u sebgħin fil-mija (75%) u għalhekk id-dannu huwa ta' ħamsa u sebgħin elf lira (Lm75,000).

Meta lill-attur intemmlu x-xogħol fl-2000, lill-ħaddiema tax-xatt li jintemmilhom ix-xogħol kienet tingħata somma ta' mitejn u ħamsin lira (Lm250) għal kull sena ta' servizz. Fl-2000 l-attur kellu tmienja u għoxrin (28) sena ta' servizz u għalhekk ingħata somma ta' sebat elef lira (Lm7,000)⁶. Fl-2003 is-somma ta' mitejn u ħamsin lira (Lm250) għal kull sena żdiedet għal ħames mitt lira (Lm500)⁷. L-attur

⁴ Fol. 224.

⁵ Foll. 229 et seq.

⁶ Fol. 224.

⁷ Fol. 225.

ma tħallasx bir-rata ogħla għax kien għà ntemmlu x-xogħol meta daħlet fis-seħħ l-emenda relativa. Li kieku ma kellux l-incident u baqa' jaħdem, u temm ix-xogħol ħames snin wara, l-attur kien ikun ħadem għal tlieta u tletin (33) sena u għalhekk kien jieħu ħlas ta' sittax-il elf u ħames mitt lira (Lm16,500); minflok ħa biss sebat elef lira (Lm7,000), telf ta' disat elef u ħames mitt lira (Lm9,500).

B'kollox għalhekk l-attur tilef erbgħa u tmenin elf u ħames mitt lira (Lm84,500). Billi dan huwa *damnum emergens* aktar milli *lucrum cessans*, u l-attur ma huwiex sejjer jithallas bil-quddiem, ma hux il-każ li jsir tnaqqis biex ipatti għall-benefiċċju tal-ħlas bil-quddiem.

Għal dawn ir-raġunijiet il-qorti taqta' l-kawża billi, wara li tgħid illi ż-żewġ konvenuti flimkien jaħtu għall-incident, għalkemm is-sehem tal-ħsara li għaliha jwieġeb kull wieħed minnhom ma jstax jiġi stabbilit għall-għanijiet ta' l-art. 1050 tal-Kodiċi Ċivili, u tillikwida d-danni fis-somma ta' erbgħa u tmenin elf u ħames mitt lira (Lm84,500), tikkundanna lill-konvenuti flimkien iħallsu lill-attur erbgħa u tmenin elf u ħames mitt lira (Lm84,500) flimkien ma' l-ispejjeż kollha mitluba fiċ-ċitazzjoni u l-imgħax b'seħħ millum sa meta jsir il-ħlas.

< Sentenza Finali >

-----TMIEM-----